

Innowacyjność w praktyce pedagogicznej

Refleksje pedagogiczne w teorii i praktyce

Tom 2

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3802

Innowacyjność w praktyce pedagogicznej

Refleksje pedagogiczne w teorii i praktyce

Tom 2

pod redakcją

URSZULI SZUŚCIK i RENATY RASZKI

Redaktor serii: Publikacje Wydziału Etnologii i Nauk o Edukacji
URSZULA SZUŚCIK

Recenzent
IRENA ADAMEK

Spis treści

Wstęp (*Urszula Szuścik, Renata Raszka*) / 7

STANISŁAW CIUPKA

Kulturowe uwarunkowania innowacyjności pedagogicznej / 11

MIROŚŁAWA ZALEWSKA-PAWLAK

Kreatywność jako wartość osobowa i zawodowa nauczyciela edukacji artystycznej / 24

ANNA MARTA ŻUKOWSKA

Retrospekcja relacji mistrz – uczeń w przestrzeni edukacyjnej sztuk pięknych / 35

BEATA PITUŁA, WIESŁAWA A. SACHER

Wybrane uwarunkowania umiejętności innowacyjnych nauczycieli przedmiotów artystycznych / 51

ANNA BOGUSZEWSKA

Edukacyjne i artystyczne walory ilustracji w książkach dla dzieci / 63

GABRIELA HABROM-ROKOSZ

Światłem – barwą – kreską / 73

IRENA BURCZYK

Innowacyjność metody aktywnego słuchania muzyki / 85

ALICJA RYCKOWSKA

Zastosowanie technik muzykoterapeutycznych we wspieraniu rozwoju społecznego dziecka / 94

TOMASZ KOPCZYŃSKI

Biofeedback jako metoda niwelująca stany stresowe z zastosowaniem utworów muzycznych / 104

6 ■ Spis treści

ANNA TRZCIONKA-WIECZOREK

Rola muzyki w stymulowaniu sprawności fizycznej uczniów klas I–III szkoły podstawowej / 118

LIGIA GEPPERT

Nauka tańca towarzyskiego – użytkowego w parach dla dzieci w wieku 5–10 lat jako innowacyjna metoda kształcenia i wychowania w przedszkolu i w szkole podstawowej / 128

GRAŻYNA LEŚNICZAK

Wielointeligentna edukacja dziecka poprzez realizację projektu „Spotkania z operą – ukryta orkiestra” realizowanego w Operze Śląskiej w Bytomiu / 151

MAŁGORZATA BORTLICZEK, IZABELA ŁUC

Dziecko poetą. O szkolnej twórczości poetyckiej / 164

ALICJA UNGEHEUER-GOŁĄB

Ekspresyjne wykonanie tekstów poetyckich w wychowaniu literackim przedszkolaka / 177

RENATA RASZKA

Edukacja finansowa w domu i w szkole / 187

EWA ZABIELNA

Kwadraty łańskie Eulera w rozwijaniu operacyjnego rozumowania i zapamiętywania obrazowego uczniów. Komunikat z badań / 201

TOMASZ SZURMIK, PIOTR KURZEJA, DARIUSZ MUCHA, JAROSŁAW PRUSAK

Zdrowa edukacja. Propozycja ćwiczeń równoważnych przy użyciu specjalnego zestawu mebli szkolnych „Kivak” / 207

Indeks nazwisk / 219

Wstęp

Warunki życia oraz edukacji dzieci i młodzieży kształtują ich spostrzeganie świata, emocje, relacje społeczne. Narzędzia, jakimi dysponuje współczesne dziecko czy młody człowiek, wskazują mu nowe drogi pozyskiwania informacji, uczenia się, zabawy. W jakim zakresie współczesna rzeczywistość wymusza zmianę zachowań, budowania relacji, tworzenia nowych przedmiotów, rozwoju języka, nowych technologii – w takim wymusza tym samym również szersze kompetencje praktyczne i poznawcze u człowieka. Dziecko, młody człowiek, z czasem dorosły jest zmuszony do przekraczania dotychczasowych granic poznania, uczenia się, tworzenia nowych obiektów. Tym samym jest innowatorem i oddziałując mądrze na otoczenie, tworzy nowe warunki swojej aktywności. W toku swojego rozwoju dziecko cechuje odkrywanie, czyli na swój sposób jest ono innowacyjne, przekracza swoje dotychczasowe możliwości poznania i doświadczania. Nauczyciel, szkoła stają przed trudną sytuacją edukacyjną wobec dziecka, młodzieży ponieważ często uczniowie wyprzedzają ich w swoich umiejętnościach w użyciu oraz znajomości nowych narzędzi, wiedzy. Zarówno nauczyciela, jak i ucznia cechuje innowacyjne podejście do poznawanych problemów.

Drugi tom, pt. *Innowacyjność w praktyce pedagogicznej. Refleksje pedagogiczne w teorii i praktyce*, który oddajemy do rąk Czytelników, prezentuje w swoich treściach spojrzenie na temat innowacyjności z pozycji budowania doświadczenia dziecka poprzez pryzmat sztuki, wychowania estetycznego, otwartych i odważnych metod kształcenia, stymulacji rozwoju twórczego rozumianego szeroko. Nauczyciele i uczniowie działają na siebie inspirująco, wymuszają sytuacje edukacyjne, które stwarzają sytuacje do pytań i refleksji, samodzielnego szukania jednoznacznych czy wielu odpowiedzi. Mówi się powszechnie, że innowacyjność powinna cechować współczesnego człowieka w zglobalizowanym świecie, a jest to właśnie umiejętność odkrywczego i odważnego szukania rozwiązań, często niekonwencjonalnych, co przyczynia się do zmiany i tym samym do rozwoju.

Warto się zatrzymać, aby umieć dostrzec piękno i harmonię w przyrodzie, działaniu, drugim człowieku, sztuce i każdym nowym zdarzeniu, które inspirują do aktywności, odkrywania i zadawania nowych pytań oraz szukania rozwiązań.

Stanisław Ciupka, na podstawie dostępnej literatury, podejmuje próbę udo wodnienia, iż innowacyjne procesy mają uwarunkowania kulturowe i tę kulturę stopniowo zmieniają.

Mirosława Zalewska-Pawlak wskazuje na kreatywność jako wartość osobową i zawodową nauczyciela edukacji artystycznej. Autorka stawia autorefleksję jako warunek konieczny autokreacji w zawodzie pedagoga.

Anna Marta Żukowska ukazuje relację mistrz-uczeń na tle zmieniających się epok i koncepcji edukacyjnych w zakresie sztuk pięknych. Autorka omawia przeszły i dzisiejszy wizerunek nauczyciela wychowania plastycznego.

Beata Pitula i Wiesława A. Sacher opisują wybrane uwarunkowania umiejętności innowacyjnych nauczycieli przedmiotów artystycznych. Zdaniem Auterek warunkiem koniecznym dla innowacyjności pracy nauczyciela przedmiotów artystycznych jest jego własny warsztat, czyli umiejętności, którymi potrafi się posługiwać z dużą swobodą, umożliwiającą nie tylko rozumienie nowości w sztuce, która jest przedmiotem jego oddziaływań edukacyjnych, lecz także wypracowanie własnych pomysłów w stosowaniu nowych rozwiązań metodycznych wzbogacających zainteresowanie uczniów i zachęcających ich do własnej twórczości.

Anna Boguszewska omawia walory edukacyjno-artystyczne ilustracji książkowych dla dziecka, podkreślając, że ilustracja książkowa tworzy płaszczyznę pierwszego kontaktu dziecka z dziełem sztuki plastycznej, a tym samym pełni funkcję dzieła sztuki. Dlatego też wybór ilustrowanych książek dla dzieci wymaga czujności ze strony nauczyciela i rodzica.

Gabriela Habrom-Rokosz opisuje autorski projekt edukacyjno-artystyczny „Światłem – barwą – kreską”, realizowany przez nią od lat w praktyce, a którego celem jest uwrażliwienie dzieci i młodzieży na bogactwo oraz niepowtarzalność świata lokalnej przyrody za pośrednictwem aparatu fotograficznego oraz wzbudzenie szacunku do niej.

Irena Burczyk zwraca uwagę na atrakcyjność metody aktywnego słuchania muzyki klasycznej według Batii Strauss, zawierającej się w prostocie i osiągnięciu celu w krótkim czasie oraz możliwości stosowania jej przez nauczyciela z niewielkim doświadczeniem, a ponadto uczestniczenia w zajęciach każdego dziecka.

Alicja Ryczkowska omawia techniki muzykoterapeutyczne, które mogą być z powodzeniem stosowane w pracy z dziećmi nie tylko w placówkach oświatowo-wychowawczych, ale i w warunkach domowych. Autorka podkreśla walory swobodnych działań muzykoterapeutycznych, przydatnych we wspieraniu rozwoju społecznego dzieci.

Tomasz Kopczyński podejmuje się próby opisanie podstawowych elementów mających związek i wpływ na efektywność prowadzonych działań z zakresu

pracy biofeedbackiem i muzyką jako bodźcem pomocniczym w niwelowaniu stanów stresowych.

Anna Trzcionka-Wieczorek inspirowała nauczycieli najmłodszych uczniów do stosowania zabaw muzyczno-ruchowych w codziennych zajęciach z dziećmi, będących nie tylko źródłem podnoszenia wrażliwości muzycznej dzieci, ale i stymulatorem ich rozwoju psychoruchowego.

Ligia Gepfert opisuje m.in. innowacyjną metodę kształcenia i wychowania, znajdującą zastosowanie w przedszkolu i szkole podstawowej, opracowaną przez nią i jej męża, a związaną z nauką tańca towarzyskiego – użytkowego w parach dla dzieci w wieku 5–10 lat.

Grażyna Leśniczak prezentuje projekt edukacyjny realizowany w Operze Śląskiej w Bytomiu, zatytułowany „Spotkania z operą – ukryta orkiestra”.

Małgorzata Bortliczek i Izabela Łuc przedstawiają analizę wybranych wierszy powstałych podczas warsztatów literackich, prowadzonych z uczniami, a także omawiają metodykę pracy edukacji językowej.

Alicja Ungeheuer-Gołąb podkreśla znaczenie poezji w edukacji literackiej małego dziecka, a także wskazuje na rolę, jaką utwór poetycki odgrywa w wychowaniu estetycznym. Omawia pozawerbalne sposoby pracy z utworami literackimi i na tym tle prezentuje podstawy własnej metody, podając przykłady jej wykorzystania.

Renata Raszka przedstawia wyniki pilotażowych badań sondażowych przeprowadzonych wśród uczniów klas trzecich edukacji wczesnoszkolnej na temat pieniędzy, nawiązując tym samym do rosnącego obecnie zainteresowania wychowaniem ekonomicznym najmłodszych dzieci.

Ewa Zabiela omawia wyniki swoich działań innowacyjno-eksperymentalnych, których celem było wspomaganie rozwoju operacyjnego rozumowania najmłodszych uczniów, a także zapamiętywania przez nich wyrazów z trudnością ortograficzną.

Tomasz Szurmik, Piotr Kurzeja, Dariusz Mucha i Jarosław Prusak prezentują możliwości zastosowania zestawu mebli szkolnych „Kivak” w trakcie nauki szkolnej, a także walory ćwiczeń równoważnych możliwych do wykonania dzięki jego użyciu.

Redaktorzy tomu składają szczególne podziękowania Recenzentowi – Profesor dr hab. Irenie Adamek – za podjęcie trudu recenzowania pracy oraz cenne uwagi i sugestie przekazane wszystkim autorom opracowania. Jednocześnie wyrażają swoje uznanie i dziękują wszystkim osobom, które przyczyniły się do powstania publikacji.

Urszula Szuścik, Renata Raszka

Indeks nazwisk

- Abel Józef 39, 43
Adamek Irena 9, 19, 22
Ainscow M. 52, 61
Anioł Michał 36, 38
Anna św. 39, 42, 43
Argyle M. 190, 198
Augustyn św. 39
Axentowicz 46
- B**
Bach J.S. 87
Baczyńska M. 97, 102
Baluch Alicja 179, 180, 184, 185
Banach Andrzej 65, 71
Bandura Albert 191, 198
Bańka A. 20, 22
Bartnicka Kalina 39, 40, 42, 43, 49
Bates Marston 73
Baumann Z. 13, 22
Baumeister R. 13, 14, 22
Bausa Gregorio 36
Bayer S. 55, 62
Beethoven L. van 87, 113
Bendyk E. 19, 22
Bereźnicki Franciszek 56, 61
Berger Hans 108
Berlioz H. 92
Biała A. 130, 134, 136, 148
Białkowski Andrzej 29, 33, 50
Białostocki K. 27, 28, 33
Bibrowicz K. 215, 216
Bieliński J. 41, 49
Bielska-Łach M. 49
Bielski J. 119, 125, 126
Binet Alfred 151
- Bingham Sue 197, 199
Birbaumer N. 105, 106, 116
Birch A. 95, 102
Blank Antoni 41
Bobrowicz G. 78, 84
Bobrowicz W. 25, 33
Boguszewska Anna 8, 63, 64, 66, 68, 71, 72
Bonna B. 118
Boratyński Antoni 66
Bordone Paris 36
Borner S. 122, 126
Bortliczek Małgorzata 9, 164, 176
Bortnowski Stanisław 172, 175
Bragdon A. 202, 205
Brenner R. 15
Brodowski Antoni 41–43
Brodowski Józef 39, 42
Brudnik E. 57, 61
Bruner J. 15, 17, 22
Bruscia Kenneth E. 96, 97, 99, 100, 102
Brzezińska Anna 15, 22, 178, 186
Brzostowska-Tereszkiewicz T. 15, 22
Brzozowska-Kuczkiwicz M. 98, 102
Bucci M.P. 208, 216
Bula D. 171, 175
Bullock Wynn 80
Bułhak J. 44, 49
Burczyk Irena 8, 85, 93
Burowska Z. 88, 92, 97, 102
- C**
Cackowska Małgorzata 64, 71
Cavallier F. 114, 115
Centner-Guz Małgorzata 64, 71
Cesarz H. 99, 100, 102, 114, 115

- Chaffin R. 114
 Chełmoński Józef 45, 49
 Chmielewska Iwona 69
 Chmielowski Adam 45
 Chmurzyńska M. 58, 61
 Chodkowski A. 114
 Chojnicka I. 152
 Chopin Fryderyk 87
 Chromik K. 215, 216
 Chromy Bronisław 46
 Chrzastowska B. 179, 185
 Cieślowski Jerzy 185
 Ciupka Stanisław 8, 11, 23
 Clason G.S. 104, 115
 Clero Claude 126
 Colonna-Kasjan D. 99, 102
 Crispiani P. 31, 32
 Curie-Skłodowska Maria 48, 50, 63, 72
 Cylulko P. 94, 96, 98–103
 Cynk 46
 Czacki Tadeusz 38
 Czajkowski Piotr 157
 Czarnecka M. 59, 61
 Czerpaniak-Walczak M. 188, 198
 Czerniawska E. 108, 109
 Czopek L. 109, 116
 Czukowski K. 185
 Czupryna K. 209, 216
 Czyżowska D. 95, 102
- D**
 Dadak-Kozicka K. 89, 92
 Danel-Bobrzyk H. 126
 Dawid Łucja 111, 115
 Dayton H. 197, 198
 Demos A. 114
 Drapeau Ch. 113–115
 Drozdowski R. 11, 23
 Delacroix Eugène 82, 84
 Dennison G. 210, 216
 Dennison Paul 204, 210, 216
 Depta H. 30, 33
 Dobrowolski T. 43, 49
 Dołowska E. 35–37, 49, 50
 Donatello 38
 Drabik J. 119
 Dryden Gordon 202, 205
 Dryll Elżbieta 178
 Dryll J. 185
 Drzał-Grabiec J. 215, 216
 Dunikowski Xawery 46
- Dupas P.H. 209, 216
 Dymara Bronisława 110, 111, 115, 116, 170, 172, 174, 175
E
 Ekiert-Grabowska Dorota 129, 148
 Eriksen T. 31–33
 Estreicher Dominik 39
 Estreicher K. 36, 49
 Euler Leonhard 201–206
- F**
 Faliszewska J. 162
 Falkowska-Olszewska J. 191, 199
 Fechner N.A. 193, 199
 Ferenc K. 27
 Ferenz K. 28, 29, 33
 Fesnak Andrzej 193, 198
 Figiel J. 12
 Folkman S. 110, 116
 Fugiel J. 215, 216
 Furnham A. 190, 193, 198
 Fyk W.J. 101, 103
- G**
 Gajda Janusz 25, 27, 33, 64, 71
 Galińska E. 111, 112, 114, 116
 Gamon D. 202, 205
 Gardecki J. 37, 49
 Gardner Howard 151, 155, 165
 Gasza M. 197, 198
 Gasza R. 197, 198
 Gąsiorek K. 164, 175
 Gąsiorowska Agata 188, 189, 198
 Gepfert Ligia 9, 128–130, 141, 145, 148, 149
 Gepfert Marcjjan 128, 147
 Geppert Eugeniusz 44
 Gerson Wojciech 44, 45, 49
 Gertner Katarzyna 157
 Ghirlandai Domenico 36
 Giordano Luca 36
 Giotto 44
 Giovanni Bertold di 38
 Gloton R. 126
 Gładyszewska-Cylulko J. 96, 103
 Gmitrowicz A. 59, 61
 Gmośńska D. 165, 175
 Goethe J.W. 49
 Golka Marian 37, 44, 46, 49
 Gołębiak B.D. 172, 175
 Gordon Edwin E. 60, 118
 Gorzkuła T. 14, 22
 Goslin D.A. 191, 198
 Goszczyńska M. 187, 191, 199

- Goya Francisco 36
 Gozdecka R. 91, 93
 Goździak E. 13, 22
 Górecka-Mostowicz Barbara 164, 175
 Górniak K. 208, 216
 Górniok-Naglik Alina 110, 116
 Grabowski H. 120–122, 126
 Grassi Józef 41
 Grenda R. 207, 216
 Grochowalska M. 164, 175
 Gruszczyk-Kolczyńska Edyta 192, 193, 197–199
 Grzywniak C. 211, 216
 Gulińska-Grzeluska D. 101, 102
- H**
 Habrom-Rokosz Gabriela 8, 73–75, 84
 Haith M.M. 95, 103
 Hall Edward T. 13, 22
 Hanley A. 189, 199
 Hauser A. 37, 49
 Heekyoung Kim 69
 Held-Ziółkowska M. 209, 216
 Heszen-Niejodek I. 110, 116
 Hirshfield Jane 169, 175
 Hošek V. 52, 54, 61
 Howard R. 33
- I**
 Ingarden Roman 32
- J**
 Jakubiak-Zapalska E. 64, 71
 James William 109
 Jan Paweł II 14, 22, 27
 Janiszewski M. 98, 102
 Jankowski A. 151, 154, 162
 Jaques-Dalcroze Emil 59, 88, 98, 102
 Jarocka Daria 166, 168–170
 Jarosz M. 108, 116
 Jastrzębowski Wojciech 45
 Jaszczuk M. 126
 Jopkiewicz A. 119, 127
 Jordan-Szymańska A. 86, 93
 Józwiak B. 202, 205
 Juszczyk W. 45, 49
- K**
 Kamper-Kubańska M. 126
 Kaplan D. 55, 62
 Kapuola Z. 208, 216
 Karolak Wiesław 59, 61
 Kataryńczuk-Mania L. 96, 102
 Kawalec W. 207, 216
 Kędracka-Feldman E. 57, 61
 Kielar-Turska Maria 180
 Kieślowski Krzysztof 84
 Kijonka Tadeusz 157
 Kimball W.H. 106, 116
 Kisiel M. 118
 Kiyosaki Robert Toru 193, 199
 Klieme E. 55, 62
 Kłosińska T. 19, 22
 Kołłątaj Hugon 39
 Kołodziej S. 187, 191, 199
 Kołodziejczyk A. 95, 102
 Konieczna-Nowak L. 95, 100, 102
 Kopczyński Tomasz 8, 104, 106, 117
 Kopernik Mikołaj 48
 Kopik Aldona 154–156, 158, 162
 Korczak Janusz 51, 62
 Kosiński Józef 41
 Kossak Wojciech 45, 49
 Kotarska H. 86, 93
 Kowalski L. 45, 49
 Kozłowska Ewa 58, 61
 Kozłowska-Lewna A. 126
 Krasoń Katarzyna 180, 181, 186
 Krawański A. 211, 216
 Kronenberger M. 101, 102
 Kröner-Herwig B. 105, 107, 116
 Kruszko K. 64, 71
 Krzyżewska J. 164, 175
 Krzyżyk D. 171, 175
 Kwaśnica R. 24
 Kwaśniewski D. 180, 186
 Kubalska-Sulkiewicz K. 49
 Kubik A. 53, 61
 Kulmowa Joanna 182, 183, 186
 Kupisiewicz B. 27, 33
 Kupisiewicz Małgorzata 191–193, 198, 199
 Kurzeja Piotr 9, 207, 217
 Kwiatkowska H. 54, 61
- L**
 Labuda Gerard 12–14, 22
 Lach Samuel 167, 169, 171
 Lampi Jan Chrzyciel 39, 43
 Lange Carl 109
 Laszczka 46
 Lau S. 189, 199
 Lautrey Jacques 193, 199
 Lazanow G. 114
 Lazarus L.S. 110, 116
 Lea S.E.G. 189, 199

- Lechter S. 193, 199
 Lederman E. 210, 216
 Lee D. 210, 216
 Leonard 44
 Leszczyński G. 178, 181, 185, 186
 Leśniczak Grażyna 9, 151, 159, 163
 Lewowicki Tadeusz 132, 133, 135, 136, 138,
 143, 148, 149
 Limont Wiesława 126
 Lipiński K. 97, 99, 102
 Lipka-Sztarbałło Krystyna 69, 70
 Lipska Ewa 124–126
 Lisboa T. 114
 Ljach W. 210, 216
 Lorentowicz I. 44, 49
 Luecke R. 85, 93
 Lukian 130
 Lutosławski Witold 89, 93

Łamcza M. 162
 Łaszczyk J. 27, 33
 Ławrowska R. 91, 93, 123–126
 Łobocki Mieczysław 78, 84
 Łosiak W. 105, 108, 109, 116
 Łuc Izabela 9, 164, 171, 176
 Łuczak A. 101, 103
 Łuczkiwicz G. 85, 93
 Łukasz św. 39

Magda-Adamowicz M. 19, 22
 Malczewski Jacek 44
 Malinowski M. 20, 22
 Manderla Viktoria 167
 Manteuffel-Szarota A. 49
 Manturzevska M. 86, 93
 Markowa D. 180, 186
 Maxwell James Clerk 81
 Mazepa-Domagala Beata 64, 71
 Mazurkiewicz G. 52, 62
 Medici Lorenzo de 38
 Meyer L.B. 86, 93
 Michałowski P. 43, 49
 Mietzel G. 56, 61
 Mika B. 87, 93
 Milerski B. 95, 102
 Miller S.A. 95, 103
 Mincewicz A. 190, 199
 Mirka D. 86, 93
 Mishkin F.S. 190, 199
 Miśkiewicz D. 89

 Modrzewski J. 95, 102
 Molski B. 73
 Monet Claude 78
 Moniuszko Stanisław 157
 Monroe R. 114
 Montelupo Baccio da 38
 Moszyńska A. 57, 61
 Mozart Wolfgang Amadeusz 87, 92, 113,
 182
 Mrożek E. 172, 175
 Mucha Dariusz 9, 207, 217
 Muchacka Bożena 211, 216
 Muntz E. 38, 49
 Murzyn Andrzej 53, 61
 Musielak S. 202, 205
 Mycielski J. 40, 49
 Mystkowska Halina 184, 186

Natanson T. 112, 113, 116
 Nawroczyński B. 27, 33
 Newton Izaak 81
 Nielek-Zawadzka K. 126
 Niesporek-Szamburska Bernadeta 171, 175
 Nitecka-Walerych A. 122, 126
 Nowak S. 119, 127
 Nowak Z. 91, 93
 Nowicki J. 209, 216
 Nowotny J. 209, 211, 216
 Nowotny-Czupryna O. 209, 216

Obsmiński P. 104, 115
 Oelaszlaeger Beata 199
 Oelszlaeger-Kosturek Beata 199
 Offenbach J. 92
 Ogrodzka-Mazur E. 138, 141, 148
 Okoń W. 54, 61, 95, 103
 Okoń-Horodyńska E. 129, 148
 Olbrycht Katarzyna 27, 33, 44, 46–49
 Oleksy Jadwiga 199
 Olszewska B. 19, 22
 Orff Carl 59, 88, 90, 97, 102
 Ostrowski J.K. 39, 50
 Owczarska B. 57, 61

Palka Stanisław 15, 23
 Pankowska K. 57, 61
 Papuzińska Joanna 170, 176, 185, 186
 Paszko-Patej G. 209, 216
 Pawlak E. 148
 Pawlikowska H. 113, 115

- Pawlińska E. 126
 Pawłowski Bogdan 157
 Pecyna M.B. 105, 116
 Peszka Józef 42, 43
 Pędzich Z. 97, 98, 103
 Piaget Jean 180
 Pielasińska Wiesława 29, 33, 63, 71
 Pieszczachowicz J. 188, 199
 Pietach Andrzej 46, 49
 Pietrasiński Zbigniew 85
 Pikała A. 101, 103
 Pilch Tadeusz 95, 102
 Pitschman Józef 40, 41
 Piwała Beata 8, 51, 52, 55, 61, 62
 Piwarski Jan Feliks 44
 Plewka T. 19, 22
 Podolska B. 124, 126
 Popek S. 47–49
 Popowski R. 93
 Poprzęcka M. 38, 49
 Potocki Kostka Stanisław 38, 42
 Potulicka E. 188, 199
 Powell A. 180, 186
 Preti Mattia 36
 Prętkiewicz-Abacjew E. 208, 216
 Prokopiuk Jerzy 49
 Prószkowski Tadeusz 44
 Prusak Jarosław 9, 207, 217
 Przetacznik-Gierowska Maria 180
 Przyborowska B. 11–16, 18, 20–22, 55, 56, 61
 Przychodzińska M. 89, 93, 124–126
- R**acynski J.N. 106, 116
 Radwan M. 14, 22
 Radzicki J. 108, 109
 Rafael 39, 44
 Rastawiecki E. 40, 41, 49
 Raszka Renata 9, 187, 193, 197, 199, 200
 Ratajczak Zofia 110, 116
 Rau K. 57, 61
 Ray W.J. 106, 116
 Read Herbert 79, 84
 Rechowicz G. 182
 Renat M. 89, 93
 Ribalta Juan 36
 Ribalta Francisco 35, 36
 Ribera Jusepe de 36, 50
 Rief W. 105, 106, 116
 Robakowska Paulina 166, 169
 Rodziński Stanisław 46, 47, 49
 Rogala S. 192, 199
 Rogers T. 106, 116
 Rogowski K. 193, 199
 Rohan-Fugiel A. 215, 216
 Roland-Lévy Ch. 191, 193, 199
 Rosa Salvatore 36
 Rose C. 152, 162
 Rossini G. 92
 Rottermund K. 58, 61
 Różycki Ludomir 157
 Rudduck J. 17, 20, 22
 Rusakowska D. 53, 61
 Rusek H. 199
 Rustici Giovanni Francesco 38
 Ruszczyc Ferdynand 44, 49
 Rutkowiak Joanna 187, 188, 199
 Ryczkowska Alicja 8, 94, 96, 99, 101, 103
 Rylke H. 20, 22
- S**acher Wiesława A. 8, 51, 54, 58, 59, 61, 62, 86, 93, 122, 126
 Sachse R. 105, 107, 116
 Saint-Saëns C. 91–93, 160
 Sankowski T. 208, 216
 Sapalski Franciszek 40
 Saulicz E. 211, 216
 Sawiński J.P. 18, 22
 Schaeffer B. 127
 Schmidt K. 25, 26, 30, 31
 Schulz R. 12, 15–18, 22, 52, 54, 62, 130, 148
 Schusterman R. 32, 33
 Selye Hans Hugon 105, 108
 Sidorowicz S. 99, 102
 Siek Stanisław 114, 116
 Sikorowski C. 21, 22
 Sipińska D. 95, 102
 Siuta J. 95, 102
 Skoczylas W. 119, 127
 Skorny Z. 95, 103
 Skowrońska-Lebecka E. 98, 103
 Smisek R. 210, 216
 Smiskova K. 210, 216
 Smiskova Z. 210, 216
 Smoczyńska-Nachtman U. 124, 127
 Smołalski A. 19, 22
 Smuglewicz Franciszek 39, 40, 43
 Snela S. 215, 216
 Sokołowska K. 57, 62
 Sokół Grzegorz 31, 33

- Stachyra K. 100–103
 Stanisławski 46
 Stanny Janusz 66
 Starosta W. 210, 216
 Stattler Wojciech 43, 49
 Stefańska-Szewczuk D. 14, 22
 Strauss Batia 8, 90–93
 Strauss J. 87, 113
 Strelau J. 110, 116
 Strupińska E. 120, 127
 Strzyżewski S. 208, 216
 Suchanek A. 17, 22
 Suchańska A. 114, 115
 Suchodolski Bogdan 27, 33, 63, 71, 184
 Sulisz S. 120, 127
 Suświłło M. 118, 127, 162
 Synowiec H. 171, 175
 Szeffler E. 66, 71
 Szeląg A. 33
 Szempruch J. 53, 61
 Szerąg A. 27
 Szmidt Krzysztof J. 26, 28, 33, 85, 86, 93,
 181, 186
 Szolc Dominika 168
 Szopa J. 119
 Sztompka R. 15, 22
 Szulc R. 54
 Szuman Stefan 67, 68, 71, 180
 Szurmik Tomasz 9, 207, 217
 Szućcik Urszula 9, 19, 22, 111, 116, 163, 202,
 206
 Ślężyński J. 208, 216
 Śliwa W. 215, 216
 Śliwerski B. 27, 33, 56, 61, 95, 102
 Śliwińska A. 123–125, 127
 Šauerová M. 52, 54, 61
 Tanalska-Dulęba A. 162
 Tarasti E. 87
 Taraszkiewicz M. 152, 162
 Tarczyński J. 91, 93
 Teusz G. 172, 175
 Tomatis Alfredo 113, 114
 Topolski F. 44
 Torrigiano Pietro 38
 Townsend A. 52, 62
 Tracy B. 116
 Trempała J. 95, 102
 Trojanowska-Kaczmarska A. 79, 84
 Trzcńska A. 187, 191, 199
 Trzcionka-Wieczorek Anna 9, 118, 127
 Turlejska B. 15, 23
 Tuwim J. 89, 180, 186
 Tuzinek S. 119, 125, 127
 Tycjan 35–37, 50
 Tysza T. 191, 199
 Ŭbertowska A. 56, 61
 Ungeheuer-Gołęb Alicja 9, 177, 180, 181,
 184, 186
 Unierzycycki 46
 Vasari Giorgio 36, 49
 Vasta R. 95, 103
 Vaughan George B. 53, 62
 Vieluf S. 55, 62
 Vivaldi A. 87, 113
 Vogel Zygmunt 42
 Vos J. 202, 205
 Vossel G. 106, 116
 Waluga A. 59, 61, 62
 Watoła A. 127
 Wąsowicz-Kiryło Grażyna 187, 189, 190,
 199
 Weber Ernest 24
 Webley P. 189, 199
 Wegner J. 45
 Weiner A. 51, 62
 West Michael A. 85, 93
 Whitebread David 197, 199
 Widawski J. 44, 49
 Wieczorek Stanisław 44, 46, 49
 Wigram T. 99, 100, 103
 Wilhelm M.S. 189, 199
 Wilkoń Józef 66
 Witwicki Zdzisław 66
 Właźnik K. 119, 120, 127
 Wojnar Irena 25, 27, 29, 33, 63, 71, 79, 84,
 184
 Woroszyłski W. 185
 Woynarowska B. 207, 216
 Woźniak M. 85, 93
 Woźniak V. 165, 175
 Wróblewska Danuta 66, 71
 Wyczółkowski 46
 Wygotski Lew 178, 186
 Wylężyk S.T. 14, 22

Young Thomas 81

Zabielna Ewa 9, 201, 202, 205, 206

Zalewska-Pawlak Mirosława 8, 24, 30, 33,
34

Zamiara K. 20, 22

Zatorska Monika 154–156, 158, 162

Zawadzka A.M. 14, 22

Zeyland-Malawka D. 208, 216

Zduniak A. 193, 199

Ziętkiewicz E. 57, 61

Zimbardo P.G. 108, 109, 116

Zimmer H. 105, 106, 108, 116

Ziółkowska H. 207, 216

Żakowicz Aleksander 84

Żechowska B. 148

Żuchowska Wiesława 180, 186

Żukowska Anna Marta 8, 35, 50

Żygulski K. 27

Żyłka K. 91, 93

Żymełka Rafał 170

Redakcja: JOANNA ZWIERZYŃSKA

Projekt okładki: ALEKSANDRA GAŹDZICKA

Redakcja techniczna: MAŁGORZATA PLEŚNIAR

Korekta: LIDIA SZUMIGAŁA

Łamanie: ALICJA ZAŁĘCKA

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3339-7

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3340-3

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 00,0. Ark. wyd. 00,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 00 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: Volumina.pl Daniel Krzanowski

ul. Księcia Witolda 7-9, 71-063 Szczecin